

Beheermaatregelen om de waterkwaliteit en natuurwaarden in de sloten te verbeteren, krijgen vanaf 2016 een plek in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Waterschappen zullen samen met agrarische collectieven gaan werken aan een goede chemische en ecologische toestand (Kaderrichtlijn water) van het water en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Europa en waterschappen betalen hiervoor beide jaarlijks 2,1 miljoen euro. Het agrarisch waterbeheer is opgenomen in de provinciale Natuurbeheerplannen, zodat agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de waterdoelen elkaar waar mogelijk kunnen versterken. Drie waterschappen vertellen over hoe zij de 'blauwe diensten' vormgeven met agrarische collectieven.

— Geert van Duinhoven (redactie)

Agrarische collectieven en

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

— Henk Bouman

Sinds 2014 voeren boeren van de Agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land & Dijken (WLD) voor Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier diensten uit waarmee zij bijdragen aan een betere waterkwaliteit.

Blauwe diensten

In 2014 hebben wij als Hoogheemraadschap WLD gevraagd om een samenhangend pakket van waterdiensten samen te stellen. Het gaat om bovenwettelijke diensten die tot minder afspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen leiden of om diensten die de leefomgeving voor waterorganismen in en om de sloot verbeteren. Sinds 2014 voeren boeren de volgende diensten voor ons uit:

- Uitvoeren van erfscans om de afspoeling van schadelijke stoffen van het erf te inventariseren om vervolgens maatregelen te nemen.

- Composteren van ons maaisel om hiermee de bodem te verbeteren, zodat stoffen minder snel uit- en afspoelen.
- Bestaande oevers natuurvriendelijk inrichten.
- Op andere momenten en met natuurvriendelijke slootschoningsmachines uitvoeren van onderhoud van sloten en oevers zodat minder schade ontstaat aan de ecologie.
- Aanleg van bloemrijke akkerranden en bufferstroken tussen het gewas en de sloot.

De afspraak is dat er eind van 2015 tien erfscans zijn uitgevoerd, er 25 km natuurvriendelijk oever is gerealiseerd, 122 km sloot met respect voor de ecologie wordt onderhouden en 50 km akkerranden is aangelegd.

HHNK streeft naar maatregelen die ook in het belang van de boer zijn, maar die niet van de grond komen zonder sturing of een financiële bijdrage. Als een afkalkende oever wordt omgevormd tot een natuurvriendelijke oever, dan levert dit voor de boer een stabiele oever op. Ook komt er minder grond in de sloot terecht en ontstaat er minder bagger. Bovendien zorgt een bloemrijke akkerstrook er voor dat door nuttige insecten een biologisch evenwicht in hun gewas ontstaat en de chemische bestrijding van plaaginsecten kan

worden beperkt. Als boeren overtuigd raken van deze 'win-win situaties' zijn ze eerder bereid om waterdiensten uit te voeren. Ook is er meer kans op continuïteit als de bijdrage ooit wordt gestopt.

Optimaal effectief

Bij een aantal diensten is er synergie met andere beleidsdoelen van het agrarisch natuurbeheer. De aanleg van bloemrijke akkerranden is bijvoorbeeld niet alleen effectief voor de waterdoelen, maar biedt ook nestbescherming en fouragegebied voor vogels en landdieren. WLD combineert de aanleg van natuurvriendelijke oevers voor HHNK met peilmaatregelen voor het project 'Kwaliteitsimpuls weidevogels' dat wordt uitgevoerd in opdracht van de Gebiedscommissie Laag Holland. Dit is mogelijk omdat het zoekgebied voor de waterdiensten niet begrensd is, maar bestaat uit al het agrarisch gebied in het werkgebied van HHNK. Zo'n ruim zoekgebied is mogelijk omdat wij voor water de systeembenadering aanhouden: "water stroomt".

Vanaf 2016 zullen we met de agrarische collectieven Noord-Holland Noord en Texel dezelfde koers varen. •

— Ton van der Putten

Vanaf 1 januari 2016 wil Waterschap Rivierenland formeel gaan samenwerken met de drie agrarische collectieven in haar beheergebied: Rivierengebied, West Brabant en Stichting Alblasserwaard Vijfheerenlanden.

Te weinig kennis Flora- en Faunawet

Waterschap Rivierenland, en dan vooral de Afdeling Beheer en Onderhoud en de bestuurlijke portefeuillehouders, heeft tot nu toe helaas geen positief beeld overgehouden aan de –beperkte- samenwerking met Agrarische Natuurverenigingen. Een onderhoudspilot die een ANV heeft uitgevoerd, heeft het vertrouwen geschaad. De pilot is geëvalueerd en hieruit bleek dat het geleverde werk niet altijd van voldoende kwaliteit was. Niet altijd werd het juiste materieel ingezet om het werk uit te voeren, het ontbrak soms aan kennis over de regelgeving van de Flora- en Faunawet, en de eigen bedrijfsvoering ging soms voor op afgesproken verplichtingen. Er zijn dus twijfels over kennis en professionaliteit van ANV's in de huidige vorm. Daarom hebben we afgesproken om de toekomstige samenwerking met collectieven als volgt te omschrijven: 'Klein beginnen, vertrouwen winnen en langzaam uitbreiden'.

Gering risicoprofiel

Waterschap Rivierenland zelf heeft sinds 2000 goede ervaringen met het akkerrandenbeheer (bufferstroken tussen perceel en sloot). Ook de agrariërs zijn hier enthousiast over. De bufferstroken dragen bij aan de verbetering van de waterkwaliteit doordat ze de emissies van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen naar de sloot toe beperken. De subsidieregeling voor akkerranden (werving, contractvorming, toezicht, uitbetaling) hebben we tot nu toe altijd in eigen beheer uitgevoerd. Dit soort regelingen met duidelijke voorwaarden, relatief gemakkelijk controlebaar en met een zeer gering risicoprofiel (geen risico's voor het waterbeheer) is bij uitstek geschikt om per 2016 bij een collectief onder te brengen. In 2016 willen we ook beginnen met de blauwe dienst 'verwerken van slootmaaisel'. In de huidige situatie voeren wij het maaisel van natuurvriendelijke oevers af en brengen we dat naar een composteerbedrijf. De blauwe dienst is dat we dit maaisel naar de boeren brengen die het op hun eigen bedrijf als organische stof willen gebruiken als bodemverbeteraar. Deze maatregel is gericht op het in de kringloop houden van organische stof en mineralen, ter bevordering van een gezonde bodem en daarmee gezond oppervlaktewater. Elders in het land is hier al ervaring mee opgedaan.

We denken dat dit blauwe diensten zijn die collectieven kunnen uitvoeren. Door te investeren in samenwerking met een gebied denken we dat er nog meer draagvlak en begrip ontstaat voor maatregelen die bijdragen aan realisatie van onze gezamenlijke opgaven. •

fotos Fabrice Ortburg

het waterschap

Hoogheemraadschap van Rijnland

— Marinus Bogaard

Rijnland heeft enkele jaren geleden al ervaring opgedaan met het inzetten van agrariërs voor ecologisch slootbeheer. Daarbij is voor Rijnland duidelijk geworden dat dit een bijdrage kan leveren aan de realisatie van de wateropgaven van het hoogheemraadschap: de plantengroei in de sloten werd meer divers en er kwamen veel meer insecten voor in oeverzones van de sloten. Ook de kleine modderkruiper werd zelfs weer gesignaleerd. Maar met elke agrariër moesten afzonderlijke afspraken gemaakt worden, inclusief controles en formaliteiten. Voor het hoogheemraadschap betekende dat te veel administratieve lasten om er mee door te gaan. De nieuw opgerichte collectieven van agrariërs en andere landgebruikers bieden nu een mooie oplossing om met het ecologisch waterbeheer door te gaan.

Maatschappelijke relevantie

Volgens hoogheemraad Hans Schouffoer past deze werkwijze helemaal in de nieuwe rol van de overheid en dus ook in die van het hoogheemraadschap. “We geven de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit in de sloten terug aan de eigenaren en pachters. Waarom zouden wij de zorg voor de waterkwaliteit helemaal op ons nemen? De grondgebruikers staan toch al aan de

lat voor het reguliere onderhoud van de sloten, en kunnen die extra kwaliteitsmaatregelen vaak veel beter en goedkoper verzorgen. Bovendien is er een vergoeding/subsidie voor beschikbaar. En subsidies zie ik als een bewijs van maatschappelijke relevantie. Maar nog veel belangrijker vind ik de betrokkenheid die de bewoners hebben bij het landelijk gebied. We hebben voorafgaand aan het project mensen gevraagd om een foto van hun ideale sloot op te sturen. Daar kwam heel veel respons op. Het gaat ze aan, ze vinden het belangrijk en dat merk je nu je ziet dat de agrariërs er mee aan de slag gaan”.

Maatregelen

Rijnland wil graag dat agrariërs op een andere manier met de sloten om gaan. Nu nog halen de meeste agrariërs de sloot helemaal schoon, waarbij de hele plantengroei eruit gaat. Liever heeft het hoogheemraadschap dat agrariërs er voor zorgen dat de boeren de sloten met de baggerspuit in het midden wat dieper maken zodat er flauwere oevers ontstaan. Op die oevers kunnen dan allerlei (ook zeldzame) planten gaan groeien die bovendien het water kunnen zuiveren. In sloten met schoon water en een gevarieerde plantengroei is plaats voor allerlei vissen, libellen en andere diersoorten.

Ook wil Rijnland graag dat de agrariërs niet in een keer beide kanten van de sloot over een lange afstand schonen. Dat is weliswaar veel efficiënter voor de boer, maar zeker voor allerlei dieren zijn dat dermate grote ingrepen dat ze massaal dood gaan of wegtrekken. Beter is het dus om de sloten gefaseerd te schonen. Bijvoorbeeld om de vijftig

of honderd meter een strook ongemoeid laten, of alleen de ene oever te maaien en volgend jaar de andere oever.

Kostendekkend

De agrariërs die de beheermaatregelen uitvoeren, krijgen een vergoeding van Rijnland. Die is niet hoog, maar wel kostendekkend. Maar, zo zegt Theo van Leeuwen, voorzitter van het gebiedscollectief De Groene Klaver, “we zitten niet in een glazen huisje. We zitten als collectief vlakbij Leiden en dus komen hier veel burgers wandelen, fietsen en recreëren. Die mensen willen een mooi agrarisch land en wij kunnen ze dat bieden. Een positief imago is steeds belangrijker voor ons, zeker ook voor de agrariërs die actief zijn in de verkoop aan huis van allerlei streekproducten. We doen het dus echt niet alleen vanwege de financiële vergoeding”.

Wat van Leeuwen betreft zouden de agrariërs nog wel meer maatregelen kunnen uitvoeren, vooral ook voor Rijnland en daarmee voor de samenleving. “Maar het is wel afhankelijk van twee factoren. Het moet passen binnen de bedrijfsvoering van een individuele ondernemer en er moet een redelijke vergoeding tegenover staan. Belangrijk is natuurlijk wel dat de natuurwaarden die we realiseren vervolgens geen blokkade worden voor onze bedrijven: we willen straks niet gehinderd worden in onze bedrijfsvoering door de natuur die we zelf gecreëerd hebben.” <

redactie@vakbladnbl

foto Fabrice Othburg